

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

на тему: **«РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи РО1–М18z
спеціальності 013 Початкова освіта
Мазур Ольга Анатоліївна
Керівник: Моцик Р.В., кандидат
педагогічних наук, доцент

Рецензент: Бахмат Наталія Валеріївна,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА РОБЛЕМА	7
1.1. Пізнавальна самостійність учнів початкових класів як предмет психолого-педагогічних досліджень	7
1.2. Психолого-педагогічні передумови використання інформаційних технологій у розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів	19
1.3. Аналіз стану розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів	31
Висновки до I розділу.....	39
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	40
2.1. Особливості використання програмно-педагогічних засобів у розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів.....	40
2.2. Методика розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів під час застосування інформаційних технологій	57
2.3. Результати дослідно-експериментальної роботи.....	61
Висновки до II розділу.....	68
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	80
Додаток А.....	80
Додаток Б.....	88
Додаток С.....	93
Додаток Д.....	98

ВСТУП

Актуальність дослідження. Національною доктриною розвитку освіти України одним із пріоритетних завдань визначається: «... формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості» [47].

Крім цього: «Важливим напрямом педагогічної стратегії є розробка та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти...» [47].

Один із шляхів вирішення зазначених завдань вбачаємо у використанні засобів навчання, які максимально стимулюють пізнавальну самостійність учнів. Як свідчить аналіз літературних джерел, формування та розвиток пізнавальної самостійності учнів належить до проблем, які з роками не втрачають актуальності у педагогічній науці та практиці. Різні аспекти цієї проблеми розкриті у роботах відомих педагогів Л.П. Аристової, Ю.К. Бабанського, Є.Я. Голанта, Н.Г. Дайрі, Б.П. Есипова, Л.В. Жарової, Б.І. Коротяєва, І.Я. Лернера, М.І. Махмутова, О.А. Нільсона, П.І. Підкасистого, Н.О. Половникової, О.Я. Савченко, Т.І. Шамової та ін., психологів Л.С. Виготського, П.Я. Гальперіна, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна, Н.Ф. Талізної та ін.

Проте їх дослідження не вичерпують усіх аспектів багатогранної проблеми розвитку пізнавальної самостійності учнів, а вимагають подальшого вдосконалення змісту, форм, методів і засобів навчання, спрямованих на реалізацію у навчально-виховному процесі принципу самостійності. Аналіз літератури показав, що за останнє десятиріччя кількість праць з цієї проблеми значно зменшилась, а в наявних сучасних дослідженнях увага здебільшого акцентується на методах розвитку пізнавальної активності й інтересу та на формуванні операційного компонента пізнавальної самостійності.

Цілком очевидно, що на початку нового інформаційного тисячоліття, коли відбувається бурхливе впровадження у навчальний процес сучасних інформаційних технологій, проблема розвитку пізнавальної самостійності потребує переосмислення та корекції щодо специфічних умов комп'ютерного навчання.

Значний вклад у теорію і практику створення та застосування інформаційних технологій в освіті внесли: І.М. Антипов, Г.О. Балл, В.С. Гершунський, А.П. Єршов, М.І. Жалдак, В.Г. Житомирський, І.Г. Захарова, В.А. Извозчиков, Г.О. Козлакова, В.В. Лапінський, М.М. Левшин, Є.Д. Маргуліс, Є.І. Машбиць, М.В. Моїсєєва, Н.В. Морзе, В.В. Одегова, А.В. Осін, Ю.С. Рамський, І.В. Роберт, Е.Г. Скибицький, Н.Ф. Тализіна, О.К. Тихомиров, С.А. Христочевський та інші вчені. У роботах цих авторів розглянуті питання запровадження інформаційних технологій у навчальний процес дає змогу індивідуалізувати та диференціювати процес навчання, підвищити успішність засвоєння навчального матеріалу, значно розширити можливості самостійної роботи.

Отже, існує суперечність між дидактичним потенціалом інформаційних технологій та його практичним використанням для розвитку пізнавальної самостійності учнів. Актуальність проблеми розвитку пізнавальної самостійності учнів засобами інформаційних технологій, її недостатня дослідженість зумовили вибір теми магістерської роботи: **«Розвиток пізнавальної самостійності учнів початкових класів під час застосування інформаційних технологій»**.

Мета і завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає у теоретичному обґрунтуванні методики розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів та виявленні ефективності її формування з використанням програмно-педагогічних засобів.

Для досягнення мети та перевірки гіпотези було поставлено такі *завдання*:

- здійснити аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження;
- виявити потенціал інформаційних технологій щодо розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів;
- розробити методiku розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів при застосуванні інформаційних технологій;
- обґрунтувати та експериментально перевірити методiku розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів при застосуванні інформаційних технологій.

Об'єктом дослідження – пізнавальна самостійність учнів початкових класів.

Предмет дослідження – розвиток пізнавальної самостійності учнів початкових класів при застосуванні інформаційних технологій.

Гіпотеза дослідження. Розвиток пізнавальної самостійності в учнів початкових класів буде відбуватись ефективно за умови методично обґрунтованого цілеспрямованого використання на різних етапах навчального процесу програмно-педагогічних засобів навчального призначення.

Методи дослідження:

- *теоретичні:* аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація, моделювання з метою узагальнення теоретичних матеріалів, конкретизації базових понять, розробки програми дослідження;
- *емпіричні:* педагогічний експеримент як комплексний метод, що забезпечує перевірку теоретичних положень дослідження, анкетування, інтерв'ю, бесіда, педагогічне спостереження, тестування, моніторинг, рейтинг – для педагогічного моніторингу, збору необхідної інформації про рівні розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів, а також констатувальний і формувальний етапи експерименту;
- *методи математичної статистики:* групування, ранжування, середнє арифметичне, графічні методи, критерій Пірсона використовувалися для кількісної обробки результатів дослідження.

Практична значущість одержаних результатів дослідження полягає розробкою методичних рекомендацій для вчителів з проблеми розвитку пізнавальної самостійності учнів початкових класів при застосуванні інформаційних технологій.

Основні положення роботи можуть бути використані розробниками комп'ютерних систем навчання, програм та електронних підручників із «Сучасних інформаційних технологій навчання».

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота проводилася автором на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини протягом 2013 – 2014 навчального року. Всього експериментом було охоплено 100 студентів факультету початкової освіти.

Апробація дослідження. Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2013 – 2014 рр.) та реалізовано у виступі Шостої всеукраїнської Інтернет-конференції «Проблеми початкової школи: традиції та інновації».

Публікації. Основні положення та результати дослідно-експериментальної роботи висвітлено у збірнику матеріалів і тез Шостої всеукраїнської Інтернет-конференції «Проблеми початкової школи: традиції та інновації».

Структура дослідження. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (85 найменувань) та додатків.

Повний обсяг роботи – 100 сторінок. Дослідження містить 11 таблиць та 4 рисунки.

ВИСНОВКИ

1. Узагальнено різні погляди на проблему пізнавальної самостійності і на основі «узагальненого» підходу вибрано критерії і рівні вимірювання пізнавальної самостійності при викладанні предметів початкової школи; систематизовано шляхи і засоби формування пізнавальної самостійності; експліковано поняття пізнавальної самостійності як інтегративної якості особистості, що має в основі пізнавальну активність, що пов'язана з ініціативою, з пошуком різних шляхів розв'язування навчально-пізнавальних задач без участі учителя, що забезпечує саморозвиток особистості; формування пізнавальної самостійності учнів повинно відбуватися за рахунок інформаційного збагачування знаннями та уміннями володіння інформаційними технологіями.

2. Вивчення практики розвитку пізнавальної самостійності учнів при застосуванні інформаційних технологій дало можливість виявити недостатню розробленість методичних аспектів використання інформаційних технологій навчання з цією метою та майже повну відсутність належних україномовних програмно-педагогічних засобів, призначених для безпосереднього застосування у початковій школі. Виявлений у констатуючому експерименті стан розвитку пізнавальної самостійності учнів не відповідає вимогам Нової української школи.

3. Доведено, що розвиток пізнавальної самостійності учнів при застосуванні інформаційних технологій не потребує спеціального створення нових педагогічних технологій та може здійснюватись на різних етапах усталеного навчально-виховного процесу (набуття, застосування та контроль знань, умінь і навичок, їх закріплення, систематизація й узагальнення).

4. З'ясовано, що педагогічною умовою розвитку пізнавальної самостійності є своєчасне та регулярне коректування навчального процесу з урахуванням змін, що відбуваються в мотиваційному й операційному компонентах цієї якісної характеристики особистості. З метою виявлення цих

змін розроблено методичну систему розвитку пізнавальної самостійності учнів засобами інформаційних технологій. Формуючим експериментом доведено, що використання методики дає змогу звести до мінімуму суб'єктивність оцінки результатів навчальної діяльності учнів; оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у розвитку обох компонентів пізнавальної самостійності учнів; здійснювати аналіз рівнів пізнавальної самостійності учнів на єдиній порівняльній основі, незалежно від кількісних показників; вчасно вносити корективи у процес навчання. Отже, одержано практичне підтвердження доцільності і перспектив використання запропонованої методики.

5. Ефективність запропонованої методики розвитку пізнавальної самостійності учнів початкової школи з використанням інформаційних технологій навчання, з використанням ППЗ навчального призначення доведено експериментально. Аналіз даних формувального експерименту показав, що після проведення дослідної роботи в учнів експериментальних груп рівень пізнавальної самостійності виявився значно вищим порівняно з контрольними групами. Зокрема, кількість учнів експериментальних груп, які після завершення формувального експерименту мали середній рівень пізнавальної самостійності, зменшилась на 19,4 % (тоді як у контрольних групах, навпаки, зросла на 2,5 %). Кількість учнів експериментальних груп з достатнім рівнем пізнавальної самостійності зросла на 13,9 %, тоді як у контрольних відбулося зменшення на 1,4 %. Щодо високого рівня пізнавальної самостійності, то в контрольних групах відбулося зменшення на 1,3 %, тоді як в експериментальних збільшення становило 7,5 %. Це дає можливість стверджувати, що використання ППЗ та методика його використання дозволяють ефективно розвивати пізнавальну самостійність учнів на різних етапах засвоєння навчального матеріалу, оптимізувати й інтенсифікувати навчально-виховний процес з використанням інформаційних технологій навчання, в результаті чого досягається підвищення якості засвоєння знань, умінь і навичок, умотивованість навчально-пізнавальної діяльності.

Високі результати розвитку пізнавальної самостійності учнів за деякими параметрами відносимо також на рахунок своєчасної корекції процесу навчання завдяки діагностиці змін у розвитку обох компонентів досліджуваної якісної характеристики особистості методами кваліметрії.

У процесі дослідження було розв'язано всі поставлені завдання та підтверджено гіпотезу роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз умов праці на робочому місці користувача ПК [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dec-fpo.fsay.net/Oksana/dipl_bak/140.html
2. Алексюк А.М. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання / Алексюк А.М., Аюрзанайн А.А., Підкасистий П.І., Козаков В.А.. – К.: ІСДО, 1993. – 335 с.
3. Апатова Н.В. Влияние информационных технологий на содержание и методы обучения в СЗШ: Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 – К., 1999. – 342 с.
4. Аристова Л.П. Активность учения школьника. – М.: Просвещение, 1968. – 139 с.
5. Ахметова М.Н. Управление познавательной деятельностью студентов в процессе педигри // Управление познавательной деятельностью студентов в процессе обучения в вузе. Сб. науч. тр. – Иркутск: Изд – во Иркутского гос. ун., 1985. – С. 86-89.
6. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: (метод. основы). – М.: Просвещение, 1982. – 192 с.
7. Білоусова Л.І. Технологія формування у майбутніх педагогів компетентності самоосвіти з використанням потенціалу інформаційно-навчального середовища /Л.І. Білоусова, О.Б. Кисельова //Інформаційні технології в освіті: [зб. наук. праць] /Гол. ред. Співаковський О.В. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2009. – Випуск III. – С. 11-20.
8. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов: Изд – во Ростовского ун – та, 1983. – 176 с.
9. Бондар В.І. Дидактика. – К., Либідь, 2005. – 264 с.
10. Выготский Л.С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.
11. Вяткин Л.Г. История развития научных основ теории самостоятельной работы учащихся // Развитие познавательной активности и

самостоятельности учащихся и студентов. Межвуз. науч. сб. В. 1. – Саратов: Изд – во Саратовского ун – та, 1979. – С. 3-39.

12. Гальперин П.Я. Психология мышления и учения о поэтапном формировании умственных действий. Исследования мышления в советской психологии. – М.: Наука, 1966. – 123 с.

13. Гальперин П.Я. Введение в психологию : Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по гуманит. спец. / А.И. Подольский (ред., предисл. и коммент.) – М.: Книжный дом «Университет», 1999. – 332 с.

14. Голант Е. А. Методы обучения в советской школе. – М.: Учпедгиз, 1957. – 152 с.

15. Головки Л.Л. Формування досвіду самостійної діяльності студентів вищої сільськогосподарської школи: Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 2000. – 20 с.

16. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

17. Дайри Н.Г. Обучение истории в ст. кл. – М., Просвещение, 1966. – 92 с.

18. Данилов М.А. Дидактика: Проблемы методологии педагогики и методики исследования. – М.: Педагогика, 1972. – 350 с.

19. Данилов М.А. Дидактика: Проблемы методологии педагогики и методики исследования. – М.: Педагогика, 1972. – 350 с.

20. Данилов М.А. Теоретические основы обучения и проблема воспитания познавательной активности и самостоятельности учащихся // Вопросы воспитания познавательной активности и самостоятельности школьников. – Казань: КГПИ, 1972. – С. 5-29.

21. Докучаева В.В. Формування конструктивного мислення майбутнього вчителя початкових класів: Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 1994. – 24 с.

22. Дорошенко Ю. Педагогічні програмні засоби // Освіта. – №34 (505). – 23-30 липня. – С. 2-3.

- 23.Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. – М.: Учпедгиз, 1961. – 239 с.
- 24.Жалдак М.І. Комп'ютер на уроках математики. – К.: Техніка, 1997. – 304 с.
- 25.Жалдак М.І., Машбиць Ю.І., Морзе Н.В. і ін. Нові інформаційні технології навчання. – К.: ВіПОЛ, 1998. – 342 с.
- 26.Комракова Е.С., Сергеева Т.А., Сиденко А.С., Чернявская А.Г. Компьютерные технологии в педагогике сотрудничества / Психолого-педагогические вопросы компьютеризации обучения в средней школе. – М., 1989. – С. 42-44.
- 27.Воропай Н.А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у самоосвітній діяльності студентів /Н.А. Воропай //Обрії: [науково-педагогічний журнал Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти]. – 2010. - № 2. – С. 58-62.
- 28.Крутецкий В.А. Психология.: Учебник для педучилищ. – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.
- 29.Кухарев Н.В. Формирование умственной самостоятельности. – Минск: Нар. асвета, 1972. – 136 с.
- 30.Лазарева Л.Г., Кикить С.В. Шляхи сприяння пізнавальній самостійності студентів коледжу // Викладання психолого-педагогічних дисциплін в техн. унів: методологія, досвід, перспективи. Матеріали першої наук. – метод. конф. 26-27. 10. 1999. – К., 1999. – С. 196-198.
- 31.Левшин М., Прохур Ю., Муковіз О. Електронний підручник у системі навчально-методичного забезпечення // Вища освіта України. – 2007. – №1. – С. 60-67.
- 32.Левшин М.М. Інтегративно-синергетична модель проектування особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання // Вища освіта України. – 2004. – №1. – С. 36-40.

33. Левшин М.М., Муковіз О.П. Самостійна пізнавальна діяльність студентів як педагогічна категорія // Вища освіта України №2. (додаток 1). – Т.1. – Рівне: РДГУ, 2007. – С. 118-122.
34. Лемберг Р.Г. О самостоятельной работе учащихся // Сов. пед. – 1962. №2. – С. 18-21.
35. Леонтьев Д.А. Очерки психологии личности. – М.: Просвещение, 1997. – 234 с.
36. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975. – 304 с.
37. Лепихова Л.А., Карандашова Э.А. Социальный интеллект учителя в воспитательной работе с классом // Проблемы формирования личности в коллективной деятельности и общении. – Гродно, 1980. – С. 31-32.
38. Лернер И.Я. Поиск доказательств и самостоятельная познавательная деятельность учащихся // Советская педагогика. – 1977. – № 7. – С. 27-29.
39. Луговий В. Педагогічна освіта в Україні. – К., 1994. – 193 с.
40. Майборода С.В. Вчитися працювати самостійно: Науково-методичні проблеми підготовки вчителя в вузі. – К., 1991. – 167 с.
41. Манойлова С.В. Інструментальні засоби та методичні аспекти створення гіпермедіа підручника з хімії / Зб.наук.праць «Інформаційні технології в освіті». – Бердянськ, 2001. – С.233-240.
42. Мархель И.И. Компьютерная технология обучения // Советская педагогика. – 1990. – № 5. – С. 87-91.
43. Машбиц Е.И. Психологические основы управления учебной деятельностью. – К.: Вища школа, 1987. – 224 с.
44. Машбиц Е.И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы. – М., 1986. – 80 с.
45. Меламуд М.Р. Методические указания к проектированию компьютерного учебника. – М.: Изд-во РЭА им. Г.В. Плеханова, 1998. – 68 с.

46.Муковіз О.П. Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних ВНЗ засобами інформаційних технологій / О.П. Муковіз. – Умань: ПП Жовтий, 2010. – 182 с.

47.Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] – 2002. – №347. – Режим доступу до файлу: http://www.mon.gov.ua/laws/Ukaz_Pr_347.doc.

48.Олейник Р.В. Развитие познавательной самостоятельности студентов: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: – Х., 1991. – 19 с.

49.Онищук Л.А. Психолого-педагогічні умови підвищення професійної активності вчителя початкових класів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: – К., 1998. – 16 с.

50.Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

51.Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Машбиць Ю.І., Гокунь О.О., Жалдак М.І. та ін. / За ред. Машбиця Ю.І. / Інститут психології ім Г.С. Костюка АПН України. – К.: ІЗМН, 1997. – 264с.

52.Паламарчук В. Ф. Школа учит мыслить. 2-е изд. доп. и перераб. – М.: Просвещение, 1987. – 208 с.

53.Петухова Л.Є. Теоретичні основи підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: Монографія /Л.Є. Петухова. – Херсон: Айлант, 2007. – 200 с.

54.Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. Теоретико-экспериментальное исследование. – М.: Педагогика, 1980. – 240 с.

55.Половникова Н.А. О воспитании познавательной самостоятельности: Ученые записки, В. 5. – Татарское книжное изд-во, 1968. – 204 с.

56.Полька Н.С. Про державні санітарні правила та норми влаштування і обладнання кабінетів комп'ютерної техніки в навчальних закладах та режим

праці учнів на персональних комп'ютерах // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – №4(8). – С. 52-56.

57. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителя у Західній Європі: спільність і розбіжність: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. – 40 с.

58. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. – М.: Школа-Пресс, 1994. – 205 с.

59. Рогова О.В. Виділення динамічних студентських груп як основа для диференціації самостійної роботи студентів // Засоби навчальної і науково-дослідної роботи. В. 6. – Харків, 1998. – С. 163-168.

60. Ройко Л.Л. Активізація пізнавальної діяльності слухачів підготовчих відділень, зорієнтованих на здобуття педагогічної професії: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: – К., 1998. – 20 с.

61. Рубцов В.В. Функции компьютера как средства учебной деятельности // Сб. «Психолого-педагогические вопросы компьютеризации обучения в средней школе». – М., 1999. – С. 54-56.

62. Рубцов В.В., Марголис А.А., Пажитнов А.Л. Компьютер как средство учебного моделирования // Информатика и образование. – 1999. – № 5. – С. 8-13.

63. Савченко А.Я. Формирование познавательной самостоятельности младших школьников: Автореф. дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.01 / Киев. гос. пед. ин-т им. А.М. Горького. – К., 1984. – 48 с.

64. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів пед. фак. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.

65. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. – К.: Рад. шк., 1982. – 176 с.

66. Сергеева Т.А. Новые информационные технологии и содержание обучения // Информатика и образование. – 1999. – №1 – С. 3-10.

67. Сергеев О.В., Циммерман Г.А. Програмні засоби навчального призначення: особливості розробки, дидактична доцільність застосування, їх

функціональне призначення і типологія / Зб.наук.праць «Інформаційні технології в освіті». – Бердянськ, 2011. – С. 337-343.

68.Скаткин М.Н. Методы обучения: Пед.энц. Т. 2. – М., 1965. – С. 813.

69.Склярів В.А., Лосич В.А. Микро ЭВМ для всех. – Минск.: Выш. шк., 1989. – 253 с.

70.Скрипченко О.В. Підвищення ефективності початкового навчання. – К., 1974. – 156 с.

71.Смульсон М.Л. Інтелектуальні навчаючі системи: теоретичний аспект // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2009. – №4. – С. 3-6.

72.Солдатенко М.М. Методологічні аспекти організації самостійної пізнавальної діяльності студентів // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – Вип. 2(6). – 2012. – С. 24-31.

73.Сорока Г.І., Чепурна О.О. Організація творчої самостійної роботи школярів в умовах адаптивної системи навчання // Педагогічні науки. Зб. наук. пр. – Суми: СДПУ ім. Макаренка, 2009. – С. 187-196.

74.Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические основы). – М.: Изд – во МГУ, 1984. – 345 с.

75.Талызина Н.Ф. Внедрению компьютеров в учебный процесс – научную основу // Сов. педагогика. 1985. №12. С. 34-38.

76.Тюріна В.О. Формування пізнавальної самостійності учнів загальноосвітніх шкіл: Автореф. ... док. пед. наук. – К., 1994. – 58 с.

77.Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори у 5 т. – К.: Рад. шк., 1949.

78.Хомич Л.О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: Автореф. ... докт. пед. наук. – К.: Знання, 1999. – 38 с.

79.Хрипун В.М. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях з педагогіки: Автореф. ... канд. пед. наук. – К., 1995. – 24 с.

80.Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторский // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

81.Цимбалару А.Д. Компонентно-структурний аналіз поняття «освітній простір» [Електронний ресурс] /А.Д. Цимбалару. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Pedagogica/23997.doc.htm

82.Шамова Т.И. Активизация учения школьников. – М.: Педагогика, 1982. – 208 с.

83.Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988. – 203 с.

84.Microsoft Excel [Електронний ресурс]: Навчальний курс / Розроблений Сервісно-освітнім центром Інтершкола. Дніпропетровськ – 2005. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): цв; 12 см. – Системні вимоги: Pentium III, 128 Mb RAM, 32 Мб відео, CD-ROM, стерео-гарнітура, Microsoft Windows XP, Office XP – Заголовок з титул. екрану.

85.Uhlig A. Komponenten der Unterrichtsgestaltung. Berlin, 1960. – 129 p.